

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах

2025 р., № 98

Збірник наукових праць

виходить шість разів на рік

Головний редактор:

Сущенко А. – доктор педагогічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Сущенко Л. – доктор педагогічних наук, професор

Редакційна колегія:

Захаріна Є. – доктор педагогічних наук, професор;

Іваницький О. – доктор педагогічних наук, професор;

Кочарян А. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Куліченко А. – доктор педагогічних наук, доцент;

Пагута М. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Попадич О. – доктор педагогічних наук, доцент;

Сущенко Т. – доктор педагогічних наук, професор;

Даріуш В. Скальські – доктор педагогічних наук
(Республіка Польща).

Технічний редактор: М. Михальченко

Дизайнер обкладинки: А. Юдашкіна

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 98. 182 с.

Сайт видання:

www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua

Засновник:

Класичний приватний університет

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1543 від 09.05.2024 року (ідентифікатор медіа – R30-04417)

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська

Видавництво і друкарня –
Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Входить до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з педагогічних наук (спеціальності: А1 – Освітні науки, А2 – Дошкільна освіта, А3 – Початкова освіта, А4 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), А5 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), А6 – Спеціальна освіта (за спеціалізаціями)) відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 № 409 (додаток 1).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Видання рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 7 від 27 березня 2025 р.)

Усі права захищені.

Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора і редакції.

При передрукуванні посилання на збірник наукових праць «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах» обов'язкове.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Адреса редакції:

Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 706.
Телефони/факс: +38 050 17 95 916.

Здано до набору 17.03.2025.

Підписано до друку 28.03.2025.

Формат 60×84/8. Цифровий друк. Наклад 150 пр.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

М. А. Кошляк

ПОНЯТТЯ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ»

У ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ РЕФЛЕКСІЯХ.....8

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

О. О. Базилевська, Л. Г. Гарнюк, К. І. Буханець

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС УЧНІВ
З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ.....13

М. В. Букша

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....18

Н. О. Комарівська, К. А. Колеснік, Н. Л. Франчук, І. А. Стахова

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ РІЗНИХ ЖАНРІВ
ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
Й МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....26

*О. В. Марков, В. В. Афанасьєв, І. М. Бовсунівський, В. А. Євтушок,
Ю. К. Белошенко*

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
ДО ЗАСТОСУВАННЯ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ
У ВОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....31

О. В. Хацяук, М. С. Волков, Р. В. Анацький

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ
ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ
ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....39

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА

Т. П. Гуркова

ЦИФРОВІ НАВИЧКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ:
УСПІШНА АДАПТАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....46

І. Д. Істинюк

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....53

О. М. Мельник

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....59

ВИЩА ШКОЛА

М. Ф. Бирка, А. В. Сущенко, В. М. Лучко, Г. М. Перун, В. С. Лучко

КОНЦЕПТИ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ
В СПОСТЕРЕЖУВАНИХ І ВИМІРЮВАНИХ ПОКАЗНИКАХ.....65

<i>Н. О. Венцева, М. В. Оверченко, А. О. Вергун</i> АНАЛІЗ БАР'ЄРІВ ВСТУПУ УЧНІВ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	73
<i>В. В. Гавриленко, В. І. Меняйло</i> ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ В ЕСТОНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ.....	78
<i>Є. В. Денисенко</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕРОРИЗМУ НА КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ: СПОСОБИ БОРОТЬБИ.....	84
<i>О. В. Заїка</i> РОЛЬ ТА МІСЦЕ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК.....	92
<i>Л. В. Зданевич, Т. М. Цегельник, О. М. Новак</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОБУТТЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	97
<i>Л. Д. Зеленська, О. М. Солошенко</i> ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ.....	103
<i>Л. Г. Кайдалова, Н. О. Ткачова, С. С. Махновський</i> ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	109
<i>М. М. Козяр, О. М. Маслій, Н. М. Маланюк</i> СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ СЕРЖАНТСЬКОГО І РЯДОВОГО СКЛАДУ ІНЖЕНЕРНИХ ВІЙСЬК ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	114
<i>Т. М. Конькова</i> ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	119
<i>О. В. Крекотень</i> ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВЖИВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ІНШОМОВНИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ТЕКСТІВ У КУРСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	126
<i>С. А. Кушнірук, Т. О. Белкова, С. А. Седова</i> МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	132
<i>М. О. Медве, Д. Й. Коврей, І. К. Орбан, А. Д. Візавер</i> ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	138

<i>Н. В. Михальченко</i> СКЛАДОВІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	143
<i>Н. V. Prystai</i> THE ROLE OF INTERACTIVE TEACHING METHODS IN DEVELOPING ENGLISH COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FUTURE ENGLISH TEACHERS.....	148
<i>А. П. Савицька, В. С. Савицька, К. М. Борисенко</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ЗАКЛАДІ.....	154
<i>С. Є. Трегуб</i> ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО ІСПИТУ КРОК 1 З АНГЛІЙСЬКОГО СУБТЕСТУ.....	160
<i>Є. В. Тягнирядно</i> ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-ПРАВознавців.....	165
<i>О. В. Цехмістро, М. Л. Колеснікова, Є. Л. Башевський</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ТА ДИРИГЕНТСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	171
<i>І. М. Шоробура</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ.....	177

УДК [378:373.2.011.3-051]:376-053.4-056.2/3
DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.98.15>

Л. В. Зданевич

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Т. М. Цегельник

доцент філософії, доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

О. М. Новак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОБУТТЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

У статті розкрито сутність підготовки майбутніх вихователів до забезпечення здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами та сучасні виклики, що зумовлюють її специфіку. Акцентовано увагу на гарантованому державою праві на здобуття дошкільної освіти та створених можливостях для його реалізації з урахуванням індивідуальних особливостей, особливих освітніх та інших потреб і можливостей кожної дитини. Автори переконані, що професійна підготовка майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, метою якої є сформована на високому рівні професійна компетентність, повинна орієнтуватися на сучасні світові тенденції, серед яких – інклюзивна освіта, в основу якої покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами. Представлено визначені науковцями основні принципи та напрями методології розвитку інклюзивної освіти, переваги інклюзивних процесів в освіті дітей з особливими потребами, рекомендації, що уможливають ефективну реалізацію інклюзивної освіти кожним долученням до неї педагогом. Наголошено на вагомості розуміння майбутніми фахівцями ключових дефініцій у сфері інклюзивної освіти, необхідності врахування при плануванні інклюзивного освітнього середовища основних його компонентів. Зазначено необхідність: удосконалення освітніх програм, які б враховували сучасні виклики та готували фахівців до роботи з дітьми з ООП; введення в зміст практик завдань інклюзивного змісту, щоб студенти могли отримати реальний досвід роботи з дітьми з ООП; забезпечення постійного навчання та підвищення кваліфікації для вихователів, які працюють з дітьми з ООП тощо. Сучасними викликами, що впливають на зміст підготовки майбутніх вихователів до забезпечення здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами виокремлено: зміни в суспільстві та освіті (військові дії, зростання кількості дітей з ООП, стрімкий розвиток технологій та ін.); постійно зростаючі вимоги до особистості сучасного вихователя та його професіоналізму; недостатність кваліфікованих для інклюзивної освіти кадрів. Автори пропонують до переліку професійних компетентностей вихователя ЗДО додати інклюзивну компетентність та акцентувати увагу на її формування у процесі професійної підготовки цих фахівців.

Ключові слова: майбутні вихователі закладу дошкільної освіти, діти дошкільного віку, професійна підготовка, професійна компетентність, організаційна компетентність, інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. В Україні гарантується право на здобуття дошкільної освіти та створюються можливості для його реалізації з урахуванням індивідуальних особливостей, особливих освітніх та інших потреб і можливостей кожної дитини [6]. Серед засад державної політики та принципів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти у Законі України «Про дошкільну освіту»

виокремлено: дитиноцентризм та особистісно орієнтований підхід до розвитку дитини відповідно до її індивідуальних особливостей, потреб, інтересів, здібностей, обдарувань та свободи вибору; рівний доступ до здобуття дошкільної освіти; доступність (у тому числі територіальна), безоплатність і світський характер дошкільної освіти в державних та комунальних закладах дошкільної освіти;

створення умов, зокрема інклюзивного чи спеціального освітнього середовища, для здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами з урахуванням особливостей їхнього розвитку та у спосіб і формах, які є для них найбільш зручними та ефективними; створення безпечного та здорового освітнього середовища та ін. [6].

Відповідно, «сучасні підходи до планування та організації освітньої діяльності в умовах інклюзивного навчання потребують нагального перегляду вимог до педагогічних працівників, які, перш за все, мають засвоїти моральні вимоги, норми, принципи і правила поведінки, що визначають особливості взаємодії суб'єктів інклюзивної освіти, мають володіти інноваційним мисленням, бути здатними творчо реалізовувати нові технології навчання та прагнути до саморозвитку та самовдосконалення» [4, с. 175], а «особливою вимогою до сучасних вихователів закладів дошкільної освіти постає набуття вміння працювати в різних режимах навчання, вміння надавати елементарну психологічну підтримку дитині з особливими освітніми потребами, організовувати ігрову, образотворчу та навчальну діяльність у місцях тимчасової евакуації під час оголошення повітряної тривоги» [4, с. 175]. Саме тому удосконалення потребує зміст професійної підготовки майбутніх вихователів, зокрема той її аспект, що стосується роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, формування у них професійної компетентності розглянуті Т. Атрощенко, О. Бобиревою, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківською, К. Крутий, Л. Пісоцькою, Т. Теличко, А. Чаговець, О. Янкович та ін. Феномен інклюзивної освіти, зокрема, її специфіку щодо дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами досліджено Т. Бондар, А. Колупаєвою, Ю. Найдю, Д. Прасол, Т. Скрипник, Н. Софій, Н. Стадненко, З. Удич, О. Чеботарьовою, С. Шевченко, Н. Ярмолою та ін. Оскільки інклюзивна освіта є на часі, то потребує посиленої уваги підготовка майбутніх вихователів, які покликані забезпечити якісну освіту дітей дошкільного віку, в тому числі з особливими освітніми потребами.

Мета статті – розкрити сутність підготовки майбутніх вихователів до забезпечення здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами та сучасні виклики, що зумовлюють її специфіку.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, метою якої є сформована на високому рівні професійна компетентність, повинна орієнтуватися на сучасні світові тенденції, серед яких – інклюзивна освіта. Відповідно, професій-

ний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (далі – ПС), серед професійних компетентностей декларує організаційну, яка передбачає «здатність забезпечувати здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами» [14]. Уважаємо, що в основі змісту підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до забезпечення здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами повинні бути закладені основні ідеї інклюзивної освіти. Розглянемо їх.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. В її основу покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами. Одним із головних завдань інклюзії визнано відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами [8]. Науковці переконані, що основний принцип інклюзивної освіти полягає в тому, що: усі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними; заклади освіти мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання; забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, прийняття організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів та партнерських зв'язків зі своїми громадами; діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання. Вони є найбільш ефективним засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками [8].

Як вважає І. Демченко, основні напрями методології розвитку інклюзивної освіти зазвичай охоплюють: підготовку суспільства до визнання рівноправного статусу дітей, незалежно від їхніх особливостей; більш активне висвітлення цілей, завдань і напрямів інклюзивної освіти через засоби масової інформації та на сайтах закладів освіти; перехід від дефектологічного підходу до сприяння розвитку потенціалу кожної дитини; диверсифікацію змісту освіти для задоволення потреб та інтересів усіх учнів; використання інформаційних технологій та розвиток дистанційного навчання для забезпечення рівного доступу до якісної освіти; підготовку педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзивної освіти [5].

Вагомим є той факт, що інклюзивна освіта «тісно взаємопов'язана із процесом інтеграції осіб з особливими потребами в соціальне та освітнє середовища, що визначається як нормалізація умов соціального життя і можливостей отримання освіти відповідно до міжнародних та вітчизняних правових актів» [16, с. 42]. Як зауважує С. Шевченко, «інклюзивні процеси в освіті мають соціально-педагогічну сутність, оскільки інклюзія вважається сучасною, найбільш ефективною формою соціалізації дітей з особливими потребами» [16, с. 42–43]. Перевагами інклюзивних процесів в освіті дітей з особливими потребами є: стимулюючий вплив більш здібних однолітків; можливість повного ознайомлення з життям; розвиток навичок спілкування та нестандартного мислення; можливість прояву гуманності, співчуття, милосердя, терпимості в реальних життєвих ситуаціях [9].

Погоджуємося, що реструктуризація культур, політики та практик в закладах дошкільної освіти і школах має відбуватися таким чином, щоб вони відповідали різноманітностям дітей, які там виховуються і навчаються: зменшення перешкод у навчанні і участі всіх дітей, а не тільки тих, кого класифікують «з особливими освітніми потребами»; подолання бар'єрів доступу та участі дітей з інвалідністю; сприйняття й використання різноманітностей між дітьми, як ресурсу для покращення виховання і навчання, а не як проблем, які потрібно вирішувати; визнання права дітей на відповідну освіту; пристосування умов закладу до потреб персоналу і дітей; сприяння взаємодії між ЗДО, школами і соціальними інститутами, громадськими організаціями; визнання того, що інклюзія в освіті є аспектом інклюзії в суспільстві [1, с. 42].

Слід зазначити, що майбутні фахівці дошкільної освіти мають вільно оперувати відповідною термінологією. Так, у наукових студіях використовується аббревіатура ООП – «поняття, що стосується дітей і дорослих, які на певному етапі свого розвитку, постійно або тимчасово, наряду зі звичайними «нормальними» потребами, також представляють особливі «нетипові» потреби» [1, с. 44]. Зокрема, італійські науковці зауважують, що «поряд з типовими потребами, такими як знання, розвиток вмінь і навичок, соціальна приналежність, самобутність і автономія, оцінка і самоповага, визнання, ми також знаходимо особливі потреби більш складного характеру, що спричинені фізичними, психічними, екологічними, історичними факторами, які утруднюють чи гальмують діяльність, навчання, розвиток ігрових умінь і внаслідок цього втрачають можливість досягнення успіху й інших здобутків на рівні з однолітками» [17].

Дефініція «діти з особливими освітніми потребами», як вважають О. Крижанівська та О. Каленська, «пов'язаний із утвердженням

принципів інклюзивної (інтегрованої) освіти й виникає, як правило, у всіх країнах світу при переході від унітарного суспільства до відкритого громадянського, коли суспільство усвідомлює потребу відобразити в мові нове розуміння прав дітей з порушеннями у психофізичному розвитку на отримання освіти. Він використовується як у широкому соціальному, так і в науковому контексті. Підтверджуючи відмову суспільства від ділення людей на повноцінну більшість і неповноцінну меншість, новий термін закріплює зміщення акцентів в характеристиці цих дітей з недоліків, порушень, відхилень до норми на фіксацію їх потреб в особливих умовах і засобах освіти, що вказує на відповідальність суспільства за виявлення і реалізацію цих потреб» [10, с. 89]. Погоджуємося з І. Макаренко, що «дитина, яка народилася з особливими освітніми потребами, займає виняткову соціальну позицію навіть у своїй сім'ї, її взаємини з близькими протікають інакше, ніж у інших дітей, оскільки порушення, що є в дитини, спричиняють не лише проблеми у її розвитку, але й розрив усього комплексу соціальних взаємозв'язків дитини з довкіллям» [12, с. 10].

Вагомо також засвоїти принципи, на яких, згідно із напрацюваннями Л. Левченко, базується інклюзивна освіта. Це, зокрема, такі: цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень; кожна людина здатна відчувати й думати; кожна людина має право на спілкування та на те, щоб бути почутою; адаптація системи до потреб дитини, а не навпаки; справжня освіта може здійснюватися тільки в контексті реальних відносин; усі люди потребують підтримки й дружби ровесників; задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини; визнання спроможності до навчання кожної дитини та необхідність створення суспільством відповідних умов; залучення батьків до освітнього процесу дітей як рівноправних партнерів та перших учителів своїх дітей; командний підхід у навчанні та вихованні дітей, що передбачає залучення педагогів, батьків і спеціалістів; складність завдань повинна відповідати здібностям дитини; рівний доступ до навчання в загальноосвітніх закладах та здобуття якісної освіти кожною дитиною; подолання потенційних бар'єрів навчання [11, с. 77].

Щоб інклюзивна освіта ефективно реалізовувалася кожним педагогом, хто долучений до неї, науковці радять: подолати стан демотивації та створити прийняття та співіснування із власними переконаннями у доцільності таких дій; створити комунікативний та соціалізуючий клімат; перейти від ментальної твердості до гнучкості; не відмовлятися від відповідальності, а приймати на себе обов'язки і завдання; вірити у людську природу і не мати зневіри; збагачувати життя людини з інвалідністю конструктивними стосунками і уникати бідності у відносинах [1, с. 37].

Акцентуємо увагу на тому, що майбутні вихователі повинні усвідомлювати мету діяльності інклюзивного закладу дошкільної освіти і те, що він відрізняється від звичайного, адже, окрім забезпечення якісної освіти для дітей дошкільного віку та активної партнерської співпраці з батьками щодо надання освітніх послуг, потрібно ще й створити таке інклюзивне освітнє середовище, яке сприяло б розвитку кожної дитини, зокрема з ООП, та забезпечити освітній процес відповідними фахівцями, які надади б кваліфіковану допомогу дитині з ООП. Важливими також є реалізація функцій вихователя інклюзивної групи ЗДО, професійна майстерність і розвиток особистісних якостей [15, с. 115].

Перехід до інклюзивної освіти вимагає від майбутніх вихователів не тільки знань про особливості розвитку та особливості здобуття дошкільної освіти дітьми з ООП, але й вміння створювати інклюзивне середовище, де кожна дитина почуватиметься комфортно та зможе реалізувати свій потенціал. Інклюзивне освітнє середовище розглядається як «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання та розвитку здобувачів освіти, для ефективної професійної діяльності працівників закладу вищої освіти, для надання якісних освітніх та інших послуг особам незалежно від їхньої приналежності до закладу освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [13]. Т. Атрощенко та Т. Бондар визначають інклюзивне освітнє середовище як «вид освітнього середовища, яке забезпечує всім суб'єктам освітнього процесу можливості для ефективного саморозвитку в умовах закладу освіти» [2, с. 198]. Послугуємося виокремленими науковцями у структурі інклюзивного освітнього середовища компонентами. Це, насамперед: просторово-предметний компонент – матеріальні можливості закладу освіти – доступна (безперешкодна) архітектурно-просторова організація; забезпеченість сучасними технічними засобами й системами, відповідно до освітніх потреб дітей; змістово-методичний компонент (адаптований індивідуальний маршрут навчання й розвитку дитини, варіативність і гнучкість освітньо-виховних методик, форм і засобів); комунікативно-організаційний компонент (психологічна й професійна готовність педагогів до роботи в змішаній (інклюзивній) групі, сприятливий психологічний клімат у колективі, управління командною діяльністю фахівців [2, с. 198].

Наголошуємо на вагомості розуміння майбутніми фахівцями необхідності врахування при плануванні інклюзивного освітнього середовища основних його компонентів: «фізичного простору закладу освіти, що включає передусім доступність усієї інфраструктури на території, наявність доступної та зрозумілої інформації про розташу-

вання будівель, приміщень та підрозділів закладу освіти; освітнього (діяльнісного) простору, що включає умовне зонування території за видами діяльності (організацію осередків діяльності різного спрямування: освітньої, практичної, професійної, спортивної, мистецької, дозвілля тощо), забезпечення необхідними навчальними матеріалами та відповідними меблями, устаткуванням, засобами; соціального середовища – створення умов для ефективної взаємодії усіх учасників освітнього процесу з урахуванням їх індивідуальних особливостей: між здобувачами, між здобувачами та науково-педагогічними (педагогічними) працівниками, між учасниками освітнього процесу та іншими заінтересованими сторонами (роботодавцями, громадськими організаціями та їх об'єднаннями тощо); розширення присутності закладу вищої освіти в справах громади, регіону (розвиток неформальної освіти та освіти дорослих, надання додаткових освітніх, та інших послуг тощо); організації діяльності закладу освіти в часовому вимірі (гнучкі графіки роботи (діяльності)» [13]. А організація фізичного та освітнього простору має «забезпечувати принципи універсального дизайну та розумного пристосування до потреб кожного хто перебуває в закладі або на його території: рівність і доступність у використанні; гнучкість використання; простота та інтуїтивно зрозуміле використання; легке сприйняття інформації та її доступність; терпимість до помилок; мінімізація фізичних зусиль; наявність необхідного розміру та простору для доступу та використання [13].

Логіка нашого дослідження передбачає повернення уваги до питання формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти, яку розуміємо як потенційний багаторівневий цілісний стан особистості, що інтегрує чотири взаємопов'язані компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний. З метою ефективного вирішення проблеми нами розроблено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти, яка відображає функціональність і динамічність концептуально-цільового, змістовного, технологічного та результативного блоків [7].

Слід також відзначити основні вимоги до підготовки педагогів, виокремлені О. Білюк та співавторами: знання психолого-педагогічних особливостей дітей з ООП; володіння методами і прийомами створення сприятливого середовища в інклюзивному колективі; вміння запобігати конфліктам між дітьми з ООП та їхніми однолітками; усвідомлення важливості залучення дітей з ООП до загальноосвітнього процесу; емоційно позитивне ставлення до включення таких дітей у навчальні колективи [3]. Солідарні з авторами, що вагомою

умовою підготовки майбутніх педагогів є формування комплексу спеціальних знань, умінь і особистісних якостей, які охоплюють психолого-педагогічні, анатомо-фізіологічні аспекти, а також стратегії, тактики поведінки, стереотипи й професійні установки. Це дозволяє ефективно впроваджувати сучасні освітні методики для навчання й виховання дітей різних категорій з ООП [3].

Відповідно, ключовими аспектами підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзії слід вважати: «формування професійно-ціннісних орієнтацій, спрямованих на ефективну роботу з дітьми з особливими освітніми потребами; усвідомлення цінності кожної дитини, незалежно від її особливостей розвитку та потреб; розуміння своєї ролі як носія культурних цінностей та відповідальності за їх передавання дітям із психофізичними особливостями; визнання творчої природи педагогічної діяльності, яка вимагає значних духовних та енергетичних ресурсів» [3].

Висновки і пропозиції. Отже, актуальність досліджуваної проблеми зумовлює необхідність: удосконалення освітніх програм, які б враховували сучасні виклики та готували фахівців до роботи з дітьми з ООП; введення в зміст практик завдань інклюзивного змісту, щоб студенти могли отримати реальний досвід роботи з дітьми з ООП; забезпечення постійного навчання та підвищення кваліфікації для вихователів, які працюють з дітьми з ООП тощо.

Сучасними викликами, що впливають на зміст підготовки майбутніх вихователів до забезпечення здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами є, на наш погляд такі: зміни в суспільстві та освіті (військові дії, зростання кількості дітей з ООП, стрімкий розвиток технологій та ін.); постійно зростаючі вимоги до особистості сучасного вихователя та його професіоналізму; недостатність кваліфікованих для інклюзивної освіти кадрів. Саме тому пропонуємо до переліку професійних компетентностей вихователя ЗДО додати інклюзивну компетентність та акцентувати увагу на її формування у процесі професійної підготовки цих фахівців.

Список використаної літератури:

1. Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка : навч. посіб. для наук.-пед. пр., студентів закл. дошк. освіти. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 248 с.
2. Атрощенко Т., Бондар Т. Наукові підходи до створення сприятливого інклюзивного освітнього середовища в початковій школі. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 36. Том 1. С. 195–200. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-31>
3. Білюк О. Г., Зеленін В. В., Коренева І. М. Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2024. № 12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14246824>
4. Бойчук Ю. Д., Науменко Н. В., Казачінер О. С., Галій А. І. Зміст підготовки вихователя закладу дошкільної освіти до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах сучасних глобальних викликів. *Інноваційна педагогіка*, 2023. Випуск 58. Том 2. С. 174–178. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.36>
5. Демченко І. І. Проблема підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2019. № 3. С. 172–181.
6. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
7. Зданевич Л. В., Цегельник Т. М. Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 70. Том 2. 2020. С. 117–122. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-2.22>
8. Інклюзивна освіта. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331
9. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
10. Крижанівська О. П., Каленська О. О. Етимологія поняття «діти з особливими потребами» у вітчизняному освітньому просторі. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2012. № 3. С. 87–91.
11. Левченко Л. С. Інклюзивні тенденції сучасної спеціальної освіти в дошкільному навчальному закладі. *Наука і освіта*. 2015. № 8. С. 75–79.
12. Макаренко І. В. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей раннього віку з особливими потребами: автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. пед. н.: спец. 13.00.05 Соціальна педагогіка. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2009. 22 с.

13. Методичні рекомендації щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладі вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua>
14. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». Наказ Міністерства освіти України № 755-21 від 19.10.2021. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
15. Цегельник Т. М. Особливості професійної діяльності майбутніх вихователів в умовах інклюзивних груп закладів дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*, 2022. Випуск 50. Том 2. С. 111–116. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.23>
16. Шевченко С. Організація інклюзивного навчання для дітей з особливими потребами в добу незалежності України (2011–2017 роки). *Освітні обрії*, 2021. № 1(52). С. 38–43.
17. Adesso Cristiana Anna, Grandone Salvatore, B.E.S. Guida alla dimensione inclusiva, Santarcangelo di Romagna, 2015.

Zdanevych L., Tsehelnyk T., Novak O. Preparing of future educators to provide preschool education for children with special educational needs: current challenges

The author of the article has revealed the essence of training future educators to provide preschool education for children with special educational needs and the current challenges that determine its specificity. Attention has been focused on the right to preschool education guaranteed by the state and the opportunities created for its realization, taking into account individual characteristics, special educational and other needs and capabilities of each child. The authors have a strong belief that the professional training of future educators in higher educational institutions, which aims to develop high-level professional competence, should be guided by modern global trends, including inclusive education, which is based on an ideology that excludes any discrimination against children, ensures equal treatment of all people, but creates special conditions for children with special needs. The article presents the basic principles and directions of the methodology for the development of inclusive education, the advantages of inclusive processes in the education of children with special needs, and recommendations that will enable the effective implementation of inclusive education by each teacher involved in it. The importance of future specialists' understanding of key definitions in the field of inclusive education and the need to take into account its main components when planning an inclusive educational environment has been emphasized. It has been noted the necessity of: improving educational programs that would take into account modern challenges and prepare specialists to work with children with SEN; introducing inclusive content into the content of practices so that students can gain real experience of working with children with SEN; providing continuous training and professional development for educators working with children with SEN, etc. The modern challenges that affect the content of training future educators to provide preschool education to children with special educational needs have been identified: changes in society and education (military operations, an increase in the number of children with SEN, rapid development of technology, etc.); constantly growing demands on the personality of a modern educator and his/her professionalism; lack of qualified personnel for inclusive education. The authors propose to add inclusive competence to the list of professional competencies of a preschool teacher and to focus on its formation in the process of professional training of these specialists.

Key words: future educators of preschool educational institutions, preschoolers, professional training, professional competence, organizational competence, inclusive education, children with special educational needs.